

Iqtidor va mehnat.

(Qo'shma gap va ularning turlari)

**FAN- O'ZBEK TILI
O'QITUVCHI- MAMARAJABOVA I**

REJA:

- ▶ 1. Zehn va iqtidor.
- ▶ 2. Qo'shma gap turlari.
- ▶ 3. Bog'lovchi vositalar.

Zehn va iqtidor bilimlarni egallashdagi eng muhim xislatlardir. Inson umrining 18 yoshidan 25 yoshgacha bo‘lgan davri uning eng ziyraklik davri, 30 yoshidan 39 yoshgacha ijodiy iqtidorning barq urgan davri hisoblanar ekan.

TIIAME

ТІЛАМЕ

Abu Ali ibn Sinoning o‘z tarjimayi holida: «Men biror kecha oxirigacha uxlamas, kunduzlari ham ilmdan boshqa narsa bilan shug‘ullanmas edim», deb qayd etilgan. Kishi katta bo‘lgani sari oqil, tajribali, ilmga beriluvchan bo‘lib borar ekan. Nobel mukofotiga sazovor bo‘lganlarning ko‘pchiligi o‘z kashfiyotlarini 30 yoshdan keyin yaratganlar.

TIAAME

Lug‘at

sazovor bo‘lmoq –
заслуживать

zehn – разум, рассудок

iqtidor – сила,
могущество

ziyrak – чуткий

ijod – творчество

Bilib oling!

Qo'shma gaplarni tashkil etuvchi sodda gaplar uning qismlari sanaladi. Ular grammatik jihatdan quyidagi bog'lovchi vositalar yordamida bog'lanadi: teng va ergashtiruvchi bog'lovchilar; bog'lovchi vazifasida qo'llanuvchi ***bo'lsa, esa, deb*** so'zlari; ***-sa*** shart mayli qo'shimchasi;

Qismlarining qanday bog'lovchi vositalar yordamida bog'lanishiga ko'ra qo'shma gaplar 3 xil turga bo'linadi: bog'langan qo'shma gaplar, ergashgan qo'shma gaplar, bog'lovchisiz qo'shma gaplar.

QO‘SHMA GAPNING TURLARI

TIIAME

Turlari	Xususiyati	Misollar
Bog‘langan qo‘shma gaplar	Qismlari teng bog‘lovchilar, bo‘lsa, esa so‘zлari, -u(yu), -da yuklamalari yordamida bog‘lanadi	Havo bulut bo‘ldi-yu, ammo yomg‘ir yog‘madi
Ergashgan qo‘shma gaplar	Qismlari ergashtiruvchi bog‘lovchilar yoki shunday bog‘lovchi vazifasidagi so‘zlar yordamida bog‘lanadi	Betob bo‘lib qoldim, shuning uchun mashg‘ulotga bormayman.
Bog‘lovchisiz qo‘shma gaplar	Tarkibidagi sodda gaplar mazmunan bir-biri bilan bog‘liq bo‘lib, maxsus bog‘lovchi vositalarisiz, faqat ohang yordamida bog‘lanadi.	Avval ular bizga yetib olishsin, keyin birga o‘ynaymiz

1-mashq. Gaplarni o‘qing. Qo‘shma gapning turlariga ajratib, jadvalni to‘ldiring.

Dars boshlandi, biroq o‘quvchilarning shovqini tinchimadi. Qayerda suv serob bo‘lsa, u yerda o‘simliklar ham serob bo‘ladi. Shunday kitoblar keltirginki, hamma sevib o‘qisin. Kuz fasli kelgan bo‘lsa-da, kunlar hali issiq edi. Kech tushdi, yomg‘ir yog‘a boshladi, shimoldan vaqtı-vaqtı bilan shamol esardi. Qo‘ng‘iroq chalindi, dars boshlandi. Goh quyosh charaqlab ko‘rinadi, goh

Bog‘langan qo‘shma gaplar	Ergashgan qo‘shma gaplar	Bog‘lovchisiz qo‘shma gaplar

TILAME

LUG'AT

iroda – воля	qiziqish – интерес, увлечение
tarbiyalamoq – воспитывать	sinamoq – испытывать
tayyorlanmoq – готовиться	o‘z o‘rnini topmoq – найти свое место
chalg‘itmoq – отвлекать	intilmoq – стремиться
mustahkamlamoq – крепить, укреплять	nasihat – наставление

Iste'dodli va iqtidorli o'quvchilari ko'p bo'lgan yurt boy yurt hisoblanadi. O'z kasb-hunarini sevgan, iste'dodli, ishchan kishi, baxt-saodatga erishadi. Iqtidor alohida olganda osh tuzidan ham arzon. Muvaffaqiyatga erishgan inson bilan iqtidorli inson o'rtaсидаги yagona farq – mashaqqatli mehnatda.

TIIAME

3-mashq. Gaplarni o‘qing. Sodda va qo‘shma gaplarni aniqlang, bog‘lanish vositalarini tushuntiring.

1. Ijodkor o‘quvchilar to‘garagiga bordim. 2. Poyezd goh kimsasiz dashtlardan, goh shaharchalar va qishloqlar yaqinidan, goho esa tog‘lar oraliqlaridan yeldek uchib borardi. 3.Ba’zan biz navbatchilik qilamiz, ba’zan boshqa sinf o‘quvchilari navbat chi bo‘lib qoladilar. 4. Yoki bog‘dagi ishlarni bajaring, yoki uy yumushlarini qiling. 5. Oyim ishga ketganlarida, biz bilan yoki opam, yoki xolam o‘tirib turar edilar. 6. Uzoqdan dam qizlarning kulgilari eshitiladi, dam qo‘shiq yangraydi. 6.Iqtidorli o‘quvchilar tanlovi o‘tkazildi.

TIIAME

TIIAME

Uyga vazifa. Berilgan hikmatga fikringizni yozma ravishda bildiring.

Aflatun aytadi:

– Men fidokorona qilingan mehnatdan hosil bo‘ladigan rohatni hech narsada ko‘rmadim. Chunki tanamning salomatligi, ruhimning saodatini mehnatda topdim. Shuning uchun mehnat – saodatning o‘zginasi deyman.

E'tiboringiz uchun rahmat!